

«Ғылыми зерттеулердің әдіснамасы» курсы бойынша глоссарий

Ғылым (Science) – табиғат, қоғам және ойлау заңдылықтарын жүйелі түрде зерттейтін таным саласы

Ғылыми әдіс (Scientific Method) – шынайы білімге жетудің жүйелі жолы: мәселе қою, гипотеза жасау, эксперимент жүргізу, талдау және қорытынды

Ғылыми ойлау (Scientific Thinking) – фактілерге сүйеніп, дәлел мен логика арқылы қорытынды жасау қабілеті

Эмпирикалық деңгей (Empirical Level) – бақылау мен тәжірибеге негізделген таным сатысы

Теориялық деңгей (Theoretical Level) – ақыл-ой мен логикалық талдау арқылы құбылыстардың мәнін түсіндіру деңгейі

Зерттеу тақырыбы (Research Topic) – зерттеу жүргізілетін нақты бағыт немесе нысан

Ғылыми проблема (Scientific Problem) – ғылымда шешімі табылмаған, қайшылық туғызатын мәселе

Мақсат (Objective) – зерттеу барысында қол жеткізілетін түпкі нәтиже

Міндеттер (Tasks) – мақсатқа жету жолындағы нақты әрекеттер жиынтығы

Ғылыми гипотеза (Hypothesis) – зерттелетін құбылыстың мәнін алдын ала түсіндіретін болжам

Жүйе (System) – өзара байланысқан элементтерден тұратын және ортақ мақсатқа жетуге бағытталған құрылым

Жүйелік тәсіл (System Approach) – зерттеу нысанын тұтас құрылым ретінде қарастыратын әдіс

Жүйелік ойлау (System Thinking) – құбылыстар мен процестерді өзара байланыста және тұтастықта қарастыру қабілеті

Құрылымдық талдау (Structural Analysis) – жүйенің элементтері мен олардың байланыстарын зерттеу әдісі

Функционалдық талдау (Functional Analysis) – әрбір элементтің атқаратын қызметін және оның жүйеге үлесін анықтау тәсілі

Иерархиялық талдау (Hierarchical Analysis) – жүйенің деңгейлерін және олардың арасындағы басқару қатынастарын зерттеу

Логикалық әдістер (Logical Methods) – талдау, синтез, дедукция және индукция сияқты ойлау тәсілдері арқылы ғылыми қорытынды жасау

Бақылау (Observation) – зерттеу нысанын табиғи жағдайда, тікелей араласпай зерттеу тәсілі

Өлшеу (Measurement) – зерттелетін шаманың сандық мәнін анықтау процесі

Зертханалық эксперимент (Laboratory Experiment) – арнайы жасалған жағдайда жүргізілетін тәжірибе

Натуралық эксперимент (Field Experiment) – нақты табиғи немесе өндірістік жағдайда жүргізілетін тәжірибе

Айнымалылар (Variables) – тәжірибе барысында өзгеретін және нәтижеге әсер ететін шамалар

Жүйелік қателік (Systematic Error) – өлшеу құралдарының немесе әдістемелік қателіктердің әсерінен туындайтын ауытқу

Модель (Model) – шынайы нысанның немесе процестің жеңілдетілген бейнесі

Модельдеу (Modeling) – нысанды немесе процесті зерттеу үшін оның бейнесін қолдану әдісі

Физикалық модель (Physical Model) – зерттелетін нысанның нақты материалдық үлгісі

Математикалық модель (Mathematical Model) – нысанды теңдеулер мен функциялар арқылы сипаттайтын модель

Имитациялық модель (Simulation Model) – процестің уақыт бойынша дамуын компьютерде қайталайтын модель

Сандық әдістер (Numerical Methods) – теңдеулерді компьютер арқылы жуықтап шешу тәсілдері

Деректерді визуализациялау (Data Visualization) – ақпаратты графиктер, диаграммалар және инфографика түрінде бейнелеу тәсілі